

(مسائل قضائی مربوط به تخلفات راهنمایی و رانندگی)

مقدمه - در تغییرات اخیر وزارت دادگستری در اجرای قانون جدیدالتصویب اصلاح پاره‌ای از قوانین دادگستری، وظیفه شعبه ۹۷ دادگاه شهرستان تهران رسیدگی به تخلفات راهنمایی و رانندگی و سائط نقلیه دارای پلاک قرمز (تاکسی - کرایه - اتوبوس - مینی‌بوس - کامیون - تریلر و غیره...) تعیین شده است. هرچند اختصاصی نمودن شعب مراجع قضائی از لحاظ سرعت و حسن جریان امور مرجوعه قابل قبول است لیکن مأمور ساختن دادگاهی که مطابق قانون دارای صلاحیت بیشتر و وسیعتری است، برسیدگی باموریکه از حیث اصل عمل و کیفیت دادرسی دارای اهمیت کمتری است، چندان قابل توجیه قضائی نبوده و علی‌الظاهر مغایر با اصول و موازین اولیه قضائی است و اما مسائل قضائی که در جریان رسیدگی به تخلفات مزبور در این قبیل دادگاهها ملاحظه میشود تا حدودیکه نگارنده با آنها مواجه شده است، بشرح مطالب زیر است:

الف - دوگانگی قوانین - در حال حاضر دو جریان رسیدگی برحسب قوانین استنادی در این دادگاهها وجود دارد:

اول رسیدگی باستناد آئین‌نامه راهنمایی و رانندگی: تاریخ اولیه تدوین و تصویب آئین‌نامه راهنمایی و رانندگی مربوط است بسال ۱۳۱۸ که در سال ۱۳۴۷ کلا ملغی و بجای آن آئین‌نامه راهنمایی و رانندگی فعلی که در شماره ۶۸۱۰ - ۱۵-۴۷ روزنامه رسمی درج شده تصویب شده است این آئین‌نامه در حال حاضر از بسیاری جهات مناط عمل بوده ولیکن در بعضی مواد آن مخصوصاً در مواد مجازاتی آن یعنی ماده ۱۹۳ به بعد تغییرات زیادی حاصل شده و مطابق آخرین تغییرات در ماده ۱۹۳ و تلفیق آن با ماده واحده تغییر و اصلاح مجازاتهای خلافی و ماده ۱۲ قانون مجازاتهای عمومی میتوان متخلفین از مواد آنرا که مطابق این

آئین‌نامه بایستی مجازات شوند، بپرداخت جزای نقدی از ۲۰۰ ریال تا ۵۰۰۰ ریال محکوم نمود.

تخلفاتیکه مطابق آئین‌نامه فوق مورد رسیدگی واقع و تعیین مجازات میشود

از این قرار است:

۱- تخلفات موضوع اخطاریه‌های صادره بوسیله آقایان افسران آموزش‌دیده که قابل انطباق با قانون نحوه رسیدگی به تخلفات و اخذ جرائم رانندگی و قانون الحاقی آن نباشد، در این مورد نحوه عمل چنین است که دادگاه اخطاریه صادره را از حیث مشخصاتیکه مطابق قانون از قبیل زمان و محل وقوع تخلف و نام و شماره گواهی‌نامه راننده و مشخصات وسیله نقلیه باید در آن قید شده باشد بررسی و در صورتیکه از حیث مراتب فوق نواقصی داشته باشد آن اخطاریه را از نوع اخطاریه‌های عادی تلقی و بدون اینکه جریمه‌های مقرر در آئین‌نامه و قانون نحوه رسیدگی به تخلفات و اخذ جرائم را بر آن بار نماید فقط باستناد ماده ۱۹۳ آئین‌نامه راهنمایی و رانندگی به همان اصل جریمه بدون رعایت جدول مجازاتهای خلافی حکم صادر می‌نماید.

۲- اخطاریه‌های صادره وسیله سایر مأمورین راهنمایی و رانندگی مطلقاً.

۳- تخلفات موضوع گزارشات پاسگاهها و کلانتری‌ها.

دوم - رسیدگی باستناد قانون نحوه رسیدگی به تخلفات و اخذ جرائم رانندگی

- این قانون در سال ۱۳۵۰ در ۱۷ ماده وضع و در سال ۱۳۵۴ ضمن ماده واحده‌ای ۱۰ تبصره به مواد آن اضافه شده است. مطابق مقررات ماده یک این قانون در شهرهائیکه از طرف شهربانی کل کشور و با موافقت وزارت کشور تعیین و آگهی میشود افسران آموزش‌دیده و صلاحیتدار میتوانند متخلفین از آئین‌نامه راهنمایی و رانندگی را در محل و حین مشاهده تخلف مورد تعقیب فوری قرار داده و بامتوقف ساختن وسیله نقلیه جریمه نقدی را با تسلیم قبض رسید وصول نمایند که البته مطابق تبصره ۳ الحاقی به ماده فوق ضمن ماده واحده سال ۱۳۵۴ اختیار اخذ جریمه از افسران نامبرده ضمناً لغو و حدود صلاحیت آنان به همان رسیدگی به وقوع تخلف و صدور اخطاریه‌های مربوطه محدود شده است. و در تبصره فوق‌الذکر تغییرات دیگری نیز از حیث آثار و نتایج تأخیر در پرداخت جریمه داده شده و مطابق آن اولاً مهلت یکماه برای پرداخت جریمه دوبرابر به ششماه افزایش یافته و ثانیاً در صورت محکومیت در این موقع مجازات بجای دوالی سه برابر جریمه مقرر، بطور قطعی سه برابر آن تعیین شده است.

نحوه اجرای قانون - نحوه رسیدگی در دادگاه - نحوه اجرای قانون رسیدگی

به تخلفات در دادگاه به نحوی نیست که در قانون مزبور مقرر شده بدین توضیح که در تبصره ۳ الحاقی بماده یک در آنجا که کنار بدادگاه ارجاع میشود مقرر شده است.... و هرگاه متخلف پس از انقضای مدت ششماه جزای نقدی مقرر را پرداخت ننمود مأموران راهنمایی و رانندگی مکلفند وسیله نقلیه متخلف را باقل مخصوص

متوقف و راننده را جهت تعیین تکلیف بدادگاه هدایت نمایند.....» که مطابق مقررات مزبور بایستی متخلف پس از انقضای ششماه از تاریخ صدور اخطاریه در صورتیکه جریمه‌های مقرر را پرداخت نکرده باشد بوسیله مأمورین بدادگاه هدایت شود. حال آنکه در این قبیل دادگاهها (یا لاقلاً در شعبه ۹۷) معرفی متهم بوسیله مأمورین صورت نمیگیرد بلکه طریقه معرفی متخلفین بدین صورت است که وقتی نامبردگان جهت امور مربوط به شغلی یا وسیله نقلیه خود و شخصاً بدو ایراجرائیات مراجعه مینمایند در این موقع مأمورین مربوطه با مراجعه بسوابق در صورتیکه مراجعه‌کننده سابقه تخلفی داشته باشد بدو ایشان را بدادگاه معرفی و پس از صدور حکم و وصول کلیه جرائم معوقه آنگاه نسبت بانجام تقاضای وی اقدام مینمایند - در واقع معرفی متهم بدادگاه موکول به حضور وی در اجرائیات بوده و بعبارت دیگر انجام تقاضای متقاضی در گرو رسیدگی‌های خلافی و پرداخت جریمه‌های معوقه است که البته این جریان با اصول مقرر در قانون منافات داشته و مخالف آئین‌رسیدگی و دادرسی است.^۱

مشکلات قضائی رسیدگی - از جمله مشکلات قضائی رسیدگی یکی همان‌نحوه معرفی مختلف است که فوقاً بیان شد و مشکلات قضائی دیگر نیز بشرح زیر وجود دارد؛ ناکفته نماند که گروه ضربتی در اداره راهنمایی و رانندگی وجود دارد که کار آن تعقیب متخلفین و هدایت آنها بدادگاه است که چون نگارنده فعلاً اطلاع دقیقی از نحوه عمل آنها ندارد توضیح بیشتری از این لحاظ مقدور نیست.

۱- وصول جریمه بجای تعقیب مختلف - از آنجائیکه احراز هویت مختلف کار دشواری است و معرفی وی دشوارتر از آن، مأمورین مربوطه بجای معرفی راننده متخلف در مقام تعقیب صاحب و مالک ماشین برمیایند و از این لحاظ است که در بسیاری از موارد بجای شخص متخلف صاحب ماشین و یا اشخاص بی‌گناه دیگر مورد تعقیب واقع شده بایستی جریمه‌های مقرر را بپردازند و عجب اینکه در اکثر موارد این اشخاص در واقع بی‌تقصیر، خود حاضرند بلحاظ احتراز از گرفتاریهای معرفی متخلف واقعی و تاخیرات حاصله ناشی از این امر جریمه را بپردازند و عجیب‌تر اینکه دادگاهها نیز بچنین جریانی تن‌داده و با اغماض و بی‌توجهی احکامی در این مورد صادر مینمایند - بدیهی است با چنین نحوه رسیدگی اصل تعقیب متخلف از بین رفته و بجای آن اصل وصول جریمه اجرا میشود و معلوم است که این نحوه رسیدگی با ساده‌ترین اصول و موازین قضائی مغایرت داشته و لازم است تدابیری برای جلوگیری از آن اتخاذ شود^۲ و نظریه اداره حقوقی وزارت دادگستری که در این مورد صادر شده ذیلاً آورده میشود:

نظریه مشورتی اداره حقوقی مندرج در شماره ۱۴۷ هفته دادگستری و صفحه

(۱) رجوع شود ب ماده ۲۲۵ و سایر مواد مربوطه در مبحث دوم از فصل چهارم باب سوم قانون آئین دادرسی کیفری.

(۲) اصل لازم‌الاتباع شخصی بودن مجازاتها و اصل نهم متمم قانون اساسی.

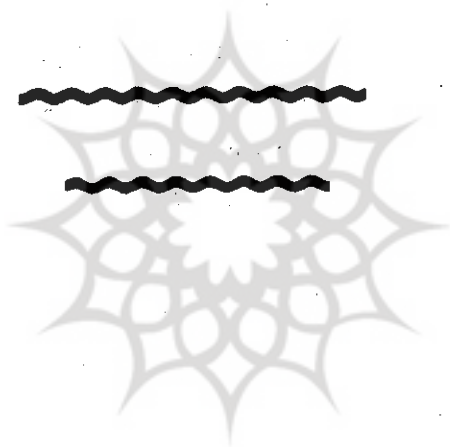
۲۳۵ مجموعه نظرهای مشورتی: «چون مجازات جنبه شخصی دارد و قابل تسری بدیگری نیست مجازات تخلف از مقررات راهنمایی و رانندگی نیز فقط در مورد راننده وسیله نقلیه اعمال میشود. مالک وسیله نقلیه مادام که رانندگی و تخلف او محرز نگردیده قابل مجازات نیست».

۲- احضار معترضین - مشکل دیگر کار این قبیل دادگاهها در احضار معترضین به اخطاریه‌های صادره از طرف مأمورین برای رسیدگی است چنانکه در قانون قید شده کسانیکه اخطاریه جریمه درباره آنها صادر میشود میتوانند ظرف پانزده روز از تاریخ صدور اخطاریه بدادگاه بخش اعتراض نمایند و مطابق مقررات دیگر قانون دادگاه در صورتیکه امکان رسیدگی در همان موقع نباشد میتواند تعیین وقت نموده و در وقت مزبور با اعتراض رسیدگی نماید. مشکل رسیدگی در این قسمت نحوه دعوت معترض است که معلوم نیست بایستی مطابق مقررات آئین دادرسی کیفری احضار شود یا اینکه مطابق مقررات آئین دادرسی مدنی اخطار شود، چه در صورتیکه بخواهیم مطابق مقررات آئین دادرسی کیفری در احضار متهم اقدام نمائیم لازم است مقررات تبصره ذیل ماده ۱۲۵ قانون مزبور به وی تفهیم شده باشد که چنین عملی قبلاً صورت نگرفته و چنانکه بخواهیم مطابق مقررات آئین دادرسی مدنی اقدام نمائیم این عمل با طبع موضوع که واجد جنبه کیفری است مغایرت دارد البته موضوع در مورد آن دسته از معترضین که شخصاً به تقدیم اعتراض خود اقدام مینمایند قابل حل است چه در مورد این دسته مفاد تبصره ذیل ۱۲۵ را میتوان در همان موقع تفهیم نمود لیکن در مورد کسانیکه اعتراض خود را بوسیله پست ارسال میدارند این مشکل وجود دارد.

۳- تأخیر رسیدگی - تأخیر رسیدگی که فعلاً در این قبیل دادگاهها وجود دارد ناشی از عدم معرفی متهم بلافاصله پس از انقضای مهلت مقرر در قانون است که شرح آن فوقاً بیان شد (قسمت اخیر بخش الف مقاله) و این عمل خلاف طبع مجازاتهای خلافی است، در حال حاضر که متهمین پس از گذشتن ماهها (در مواردی پس از گذشتن یکسال) معرفی میشوند، رسیدگی‌ها از لحاظ انگیزه و مقاصد قانونی بی نتیجه است. متخلفی که بیش از یکسال قبل مرتکب خلاف شده و در تاریخ صدور حکم مدتهاست که موضوع را فراموش کرده و احتمالاً وسیله نقلیه خود را نیز فروخته تعقیب وی و وصول جریمه چه تأثیری از لحاظ بهبود وضع عبور و مرور که مورد نظر قانون است میتواند داشته باشد؟ البته مشکلات دیگری نیز در زمینه دادن نمرات منفی و طرق ابلاغ اخطاریه و آثار آن وجود دارد که بعداً بذكر آنها اقدام خواهد شد.

نتیجه کلی گفتار و پیشنهاد اصلاحی - آن چه از مجموع عمل واحدهای اجرائیات راهنمایی و رانندگی و حتی دادگاه احراز میشود در واقع اصل قانونی تعقیب متخلف تحت الشعاع اصل وصول جریمه قرار گرفته و حال آنکه مقصود قانونگذار از وضع مقررات راهنمایی و رانندگی تعقیب متخلف است اعم از اینکه صاحب وسیله نقلیه

باشد و یا بهر صورتی تصدی رانندگی را به عهده داشته باشد و برای جلوگیری از این جریان و تطبیق نحوه اقدام با موازین قانونی پیشنهاد مینماید که مأمورین صلاحیتدار راهنمایی و رانندگی سعی نمایند با وسائل و امکانات موجود خود حتی المقدور راننده متخلف را در محل متوقف و قبض جریمه او را با نام و نشانی کامل و اقامتگاه قانونی وی تنظیم و بوی تسلیم نمایند و برای اینکه مقصود بهتر انجام شود میتوانند از ملاحظه هرگونه اوراق هویت معتبر راننده چون شناسنامه، گواهینامه، کارت بیمه، و کارت رانندگی، و غیر آن حسبالمورد استفاده نمایند. و در مورد معرفی متهم بدادگاه قبلا مراتب را بوی ابلاغ و از اقدام غافلگیرانه خودداری نمایند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی